

Toute nation tente de réaliser, à travers les événements majeurs de son histoire, une image d'elle-même qui n'existe que dans son inconscient collectif. La Hongrie de 1956 s'insurge contre une dictature concrètement définie, mais sa révolte retrouve inconsciemment un modèle révolutionnaire élaboré en 1848. Le thème dominant de toute l'histoire tchèque et slovaque, c'est la révolution sans violence, la prise du pouvoir sans combat. « On n'a même pas cassé une vitre », constatait avec satisfaction le socialiste Soukup, le 28 octobre 1918, lorsque naquit la république tchécoslovaque sur les ruines du puissant empire d'Autriche-Hongrie. Le « Coup de Prague » de 1948 hésite entre le coup de force brutal et le dénouement pacifique d'une crise parlementaire. Au retard dans la prise du pouvoir correspond vingt ans après, le retard dans la libération. Le Printemps de Prague renverse, sans tirer un coup de feu, une dictature policière solidement installée, par une lente et progressive prise de conscience dans certains milieux dirigeants du parti communiste. Au-delà du putsch manqué des Staliniens les plus durs en janvier 1968, tout se passe comme si Novotný devait abandonner le pouvoir par le jeu des mécanismes parlementaires les plus classiques, parce qu'il a été mis en minorité au sein du comité central et du parti. Dans la mesure où elle cherche les révolutions sans rupture, l'histoire tchécoslovaque est vouée à des évolutions lentes et peu spectaculaires. Tout mouvement profond des masses est paralysé par le respect du légalisme, par la crainte du recours à la violence. D'où le souci typiquement tchèque de renvoyer à plus tard les programmes politique et l'action directe, et de se consacrer à une tâche immédiate : créer patiemment et sans romantisme les bases, économiques, culturelles, de toute évolution future. Pendant tout le XIXe siècle, le peuple tchèque travaille à son propre renforcement, sans définir avec précision le programme politique qui, en 1918, couronne par l'indépendance l'édifice patiemment construit.

Napříč svými hlavními historickými událostmi se celý národ pokoušel vytvořit si obraz sebe sama, který existoval pouze v jeho kolektivním nevědomí. Maďarsko se roku 1956 vzbouřilo proti konkrétní diktatuře, ale toto povstání našlo nevědomky inspiraci v revoluci z roku 1848. Převládajícím tématem české a slovenské historie je revoluce bez násilí a převzetí moci bez boje.

„Dokonce jsme nerozbili ani okno,“ spokojeně konstatoval socialista Soukup 28. října 1918, když se z trosk mocné Rakousko-uherské říše zrodilo Československo. „Vítězný únor“ roku 1948 je něco mezi převzetím moci brutální silou a mírovým řešením parlamentní krize. Zpožděnému převzetí moci odpovídá po 20 letech opožděné osvobození. Pomalým a postupným chápáním situace jednotlivých vedoucích funkcionářů komunistické strany Pražské jaro porazilo pevně zavedenou policejní diktaturu.

Po puči prohraném nejradiálnějšími stalinisty v lednu 1968 se události odehrály tak, že byl Novotný nejtypičtějším parlamentními machinacemi donucen vzdát se moci, protože ho v Ústředním výboru i ve straně přehlasovali. Tak, jak československá historie neustále vyhledává převraty, tak je odsouzena k pomalému a nepozoruhodnému vývoji. Veškeré silné hnutí mas je paralyzováno velkým respektem k zákonům a strachem uchýlit se k násilí. Odtud pramení typicky česká starostlivost odkládat politické programy a bezprostřední činy na později, a spíš se věnovat nejbližšímu úkolu – trpělivě a bez romantičnosti vytvořit základy, ekonomické, kulturní i ty týkající se budoucího vývoje. V průběhu celého 19. století český národ pracoval na vlastním posílení, aniž by přitom podrobně definoval politický program, který byl zakončen trpělivým vybudováním nezávislého zřízení v roce 1918.